

Irgens fikk straffen forhøyet til 15 år.

100121

Stangs erstatning satt til 2 millioner.

Åpenpassten 4/2 - 1946.
**Tre dommere stemte for dødsstraff
for Stang.**

I tiden 22. januar til 2. februar har Høyesterett som kjent behandlet landsviksakene mot «ministrene» Irgens og Stang. Både påtalemyndigheten og de domfelte hadde påanket lagmannsrettsdommene. Ifølge disse ble Irgens dømt til fengsel i 7 år, tap av de i Landssvik-anordningens paragraf 11, 1—5 og 7 og 8 nevnte rettigheter og til inndragning av 101,520 kroner.

Stang ble i lagmannsretten dømt til tvangsarbeid på livstid, en erstatning på 1.5 mill. kr., inndragning av 147,000 kr. og rettighetstap som for Irgens.

Høyesteretts dom falt sent lørdag ettermiddag og gikk ut på at frihetsstraffen for Kjeld Stub Irgens' vedkommende ble forhøyet til fengsel i 15 år med fradrag av 264 dager for utholdt varetektfengsel, og for Axel Heiberg Stang at erstatningsbeløpet til statskassen ble forhøyet til kr. 2,000,000. Ellers ble påtalemyndighetens og domfeltes anker forkastet.

Dommen ble avsagt under dissens idet 3 av de voterende, Bonnevie, Stang og Skau, stemte for dødsstraff for Stangs vedkommende og 1 dommer stemte for 20 år, hvilken dommer også stemte for ankens forkastelse for Irgens vedkommende. For rettighetstapets vedkommende stadfestet Høyesterett lagmannsrettens dom. Dog var det 4 dommere som stemte for tap av almen tillit for alltid.

Førstevoterende, dommer Fougner, behandlet først Irgens' anke og gikk nærmere inn på den påståtte uriktige lovanvendelse av straffelovens §§ 86 og 98 angående det forhold å inntre som «kommisjarisk statsråd» og videre å fortsette som «minister» i den såkalte «nasjonale regjering». Det er overflødig, uttalte førstevoterende, å inngå på under hvilke forhold eller i hvilken utstrekning norske borgere i okkupasjonstiden kunne inntre som tyskernes hjelpere ved landets forvaltning eller gjøre tjeneste i slike stillinger uten å pådra seg straffansvar etter norsk lov. De stillinger Irgens gikk inn i og den virksomhet, som disse stillinger påta ham, hadde sin ganske bestemte og særegne karakter i kraft av de begivenheter og forhold som knyttet seg til Irgens' og hans kollegers innsettelse i stillingene. Det var ved Terbovens velkjente kringkastingstale av 25. september 1940 de kommissariske statsråders oppnevning ble kunngjort.

Og ved denne samme tale erklærte Terboven det norske kongehus og den norske regjering («den emigrerte regjering Nygaardsvold») å være avsatt, — de politiske partier, NS, unntatt å være oppløst — og nye sammenlut-

ninger med politiske formål å være forbudt. Talens og den hele nyordnings tendens markertes også med full tydelighet ved en avsluttende tirade om at det nu bare gås én vei «til i vidtgående utstrekning å vinne frihet og selvstendighet tilbake for det norske folk», en vei som sas å «føre over Nasjonal Samling». Når da Irgens som en av de oppnevnte kommissariske statsråder under disse forhold tiltrådte og opptok sin virksomhet i den stilling han ble oppnevnt til, må han utvilsomt anses å ha «ytet fienden bistand i råd eller dåd» under den krig som Norge var trukket inn i, og at han derved «søkte å medvirke til at rikets statsforfatning ved ulovlige midler» ble forandret. Til støtte for den tyske krigsførsel m. v. hadde okkupanten åpenbart det sterkeste behov for nordmenn som han kunne skilte med i tilsynelatende ledende stillinger, nemlig for å la det tre fram, at han i sin nyordning hadde støtte og medvirken fra norske borgere med kjente navn.

Under de foreliggende omstendigheter må det således anses riktig at de forhold som Irgens er kjent skyldig i, rettelig er henført også under straffelovens § 98. Fullbyrdet forbrutelse etter denne paragraf foreligger allerede i og med at noen har søkt å bevirke eller medvirke til o. s. v. Og at krigens utfall til slutt gikk tyskerne imot og at dermed tyskernes «nyordning» av vårt land falt sammen, bør ikke kunne lede til en endret bedømmelse av forholdet.

Hva det er sagt om Irgens' fellelse etter straffelovens §§ 86 og 98 for overtagelse av stillingen som kommissarisk statsråd og hans virksomhet i denne stilling gjelder like meget også dette at han lot seg utnevne til «minister» i Quislings «nasjonale regjering», og hans virke i denne stilling. Det er her i første rekke Quislings tale under den såkalte «statsakt» på Akershus den 1. februar 1942, jfr. hans kunnngjøring av samme dag til det norske folk og hans kunnngjøring av 5. s. m. om «den nasjonale regjering», som tjener til å belyse hva ministerstillingen i den «nasjonale regjering» innebar.

Angående straffutmålingen uttalte førstevoterende, at det åpenbart har sin riktighet, at Irgens ikke har tilhørt den ondartede klasse av NS-medlemmer. Og etter hva der foreligger opplyst i saken er det ikke tilstrekkelig grunnlag for å sette seg utover den vurdering, som kommer til uttrykk i lagmannsrettens dom angående motivene for domfeltes handlemåte. I lagmannsrettsdommen nevnes en rekke tilfelle hvor Irgens har gått i bresjen for norske interesser eller på annen måte var landsmenn til hjelp og nytte. Positivt å oppfatte hvert enkelt av disse forhold som en formildende omstendighet ville være å gå vesentlig for langt. Men i hvert fall i flere av de tilfelle som regnes opp, har Irgens gjort en personlig innsats, som ved straffens utmåling, bør komme ham til gode. Det synes således at tyskerne hadde bestemt seg til å prisedømme den norske handelsflåte, og at Irgens' protest og søknad om avskjed i den anledning har vært en medvirkende årsak til at tyskerne lot denne plan falle. Og hans innsats her blir da i regnskapet en ikke uvesentlig post på hans kredittside.

*men en god
inelse.*

*gode renter,
ikansk professor.*

Fortsatt fra 1. side.

Særdeles alvorlige og vidtrekkende forbrytelser.

På den annen side står det imidlertid fast at det er særdeles alvorlige og vidtrekkende forbrytelser domfelte har gjort seg skyldig i. Han har gjennom den overveiende del av okkupasjons-tiden, fra 25. september 1940 og inntil han den 12. juni 1944 ble meddelt avskjed, stått i spissen for Sjøfartsdepartementet, først som kommissarisk statsråd, senere som «minister», og dermed fremtrådt som øverste administrative leder av landets skipsfart. Ved å gå inn og virke i disse stillinger har Irgens ytet sine oppdragsgivere, landets fiender og deres norske hjelpere, enovermåte verdifull bistand.

Som påpekt av lagmannsretten gjorde nettopp den posisjon Irgens på forhånd hadde innenfor skipsfartskretser hans medvirken på Nasjonal Samlings og dermed fiendens side, og det eksempel han derved ga det, så meget farligere. Og det er ikke hans fortjeneste om det er så at tilslutningen fra sjømennenes side til NS., tross hans forhold, helt er uteblitt.

Nødvendig med en vesentlig skjerpelse av straffen.

Etter hva det således er fremholdt om Irgens' stilling og virke må den frihetsstraff som Irgens er dømt til, anses utmålt for lavt. Det må sies å være til stede et åpenbart misforhold mellom det forbryterske forhold og den idømte straff. Og etter det alvorlige og farlige landsforræderske forhold som Irgens i fremtredende stilling blant Quislings håndgangne menn har gjort seg skyldig i, fines det påkrevd å gå til en vesentlig skjerpelse av straffen. Og det antas da at frihetsstraffen bør settes til 15 år.

Stang.

Angående ankesaken mot Stang bemerket førstevoterende, at han ikke kunne gi forsvareren medhold i de anførte ankegrunner vedkommende anvendelsen av straffelovens paragrafer 86 og 93 på de av domfelte anførte handlinger og forhold, og fant det for så vidt tilstrekkelig å henvisse til hva det er anført for Irgens' vedkommende. Heller ikke fant førstevoterende å kunne gi domfeltes anke medhold, når han gjør gjeldende at han uriktig av lagmannsretten er dømt etter straffelovens paragraf 86 for sin befattning med idretten, arbeidstjenesten og ungdomstjenesten.

Førstvoterende gjorde oppmerksom på at det beror på en misforståelse at Stang til tross for sin interesse for speiderbevegelsen i 1941 hadde gått til å oppløse speiderorganisasjonene og inndra deres midler. Det er for Høyesterett opplyst at det ikke var ham eller overhodet noen norsk instans, men derimot det tyske sikkerhetspolitiet som traff bestemmelsen i så henseende. Og dette er også bekreftet av riksadvokaten.

Med hensyn til straffutmålingen vedkommende Stang uttalte førstevoterende at han i alt vesentlig kunne henholde seg til hva lagmannsretten i den forbindelse hadde anført. Det gjelder på den ene side at domfelte har gjort seg skyldig i en lang rekke straffbare forhold av meget alvorlig og farlig karakter. Først kommer såvidt i betraktning at han har støttet Quisling og gjennom ham landets fiender ved å stille seg til disposisjon og virke som «kommissarisk statsråd» og som «minister» gjennom den årrekke som ligger mellom 25. september 1940 og landets frigjøring. Også Stang har som Irgens vært med på den henstilling fra ministrene til Quisling der fremtrer som opptakten til Quislings «maktovertagelse» av 1. februar 1942.

Gikk inn for å tjene fienden.

Men så kommer for Stangs vedkommende videre til, at han i øier under sin virksomhet som kommissarisk statsråd og minister gjennom personlig innsats og gjennom det departement hvis sjef han var, og hvis disposisjoner han hadde ansvaret for, på mange måter er gått inn for å tjene fienden og hans norske hjelperes interesser. Det kan her fremheves lagmannsrettens uttalelser gående ut på, at hans departement, selv om han personlig i den første tid holdt igjen, i virkeligheten sto til tjeneste for tyskerne og NS. i disses arbeid for å føre den norske ungdom over i nasistisk tro og lære. Farligst har vel her vært forsøket på å

innfange ungdommen gjennom den direkte nazistisk ledede ungdomstjeneste. Og samlet pålegger iallfall også disse forhold domfelte et tungt ansvar.

Alt tatt i betraktning bør Høyesterett la lagmannsrettens bestemmelser om frihetsstraff på livstid bli stående.

Under prosedyren er det vakt spørsmål om, uttalte førstevoterende, å sette fengselsstraff i stedet for tvangsarbeid som bestemt av lagmannsretten. Riksadvokaten har fra først av pekt på en slik endring som begrunnet. Men senere, i sin replikk, meddelt at han ikke fastholder sitt krav i så henseende. Spørsmålet har neppe større praktisk rekkevidde, idet lovgivningen gir fengselsmyndighetene en ganske rommelig adgang til å overføre en fange fra fengsel til tvangsarbeid og omvendt. Det ses ikke å være tilstrekkelig grunn til å gjøre noen endring i den påankede dom, og førstevoterende fremholdt i den forbindelse at domfelte er en ung mann, ikke mer enn omkring 42 år.

Heller ikke med hensyn til det idømte rettighetstap fant førstevoterende grunn til å gjøre noen endringer i lagmannsrettens dom.

Angående erstatningskravet bemerket førstevoterende at det må være utvilsomt at domfelte har pådradd seg et erstatningsansvar overfor den norske stat og andre interesser som samlet går opp i langt høyere beløp enn 2 millioner kroner. Og landssvikforordningens § 25 kan ikke forstås derhen at den skadegjørende har noe rettskrav på å se erstatningen begrenset til et beløp som motsvarer de verdier han disponerer når saken pådømmes.

De som stemte for dødsstraff

Som nevnt dissenterte dommerne Bonnevie, Stang og Skau, idet de voterer for dødsstraff for Stang og livstid fengsel for Irgens.

De dissenterende uttaler blant annet at de for lovanvendelsens vedkommende kunne slutte seg til førstevoterende i alt vesentlig. Men med hensyn til straffutmålingen fant de å måtte innta et annet standpunkt og peker på hvor umåtelig farlig disse forbrytelser har vært, som de tiltalte under Quislings førerskap har gjort seg skyldig i — både for land og folk, idet de truet med å utslette tusenvis av landsmenns liv og påført landet veldige materielle og kulturelle tap.

Forbrytelsenes farlighet tilsier at det av generalpreventive hensyn må reageres med all den strenghet som kreves for såvidt mulig å avholde enhver som i fremtiden måtte føle seg fristet til å følge Quislings og hans tilhengers eksempel. Særlig er det en plikt å gå strengt til verks mot alle dem som har spilt rollen som ledere for den landsforræderske bevegelse.

Quisling har fått sin straff og har måttet bote med livet. Men det må være riktig at dødsstraff kommer i betraktning som et alternativ også for de kommissariske statsråder og «ministre», slik at det skal ganske sterke formildende omstendigheter til før en mildere straff kan anses som en tilstrekkelig reaksjon.

For Irgens' vedkommende finnes slike formildende omstendigheter å bygge på at en kan anvende fengsel på livstid og tap av almen tillit for bestandig.

De dissenterende finner Stangs forhold å være vesentlig mer graverende enn det som Irgens er dømt for. Mer eller mindre formildende omstendigheter som førstevoterende og lagmannsretten har nevnt er alt sammen forhold som de dissenterende ikke kan tillegge synderlig vekt.

I anledning av at lagmannsretten fremholder at Stang ikke er noen ond-sinnet person og at hans motiver til landssvik skal ha vært en villet idealisme, vil de dissenterende peke på at menn av denne typen, selv om de er mindre usympatiske, er vel så farlige landsforrædere som de der blir forrædere av tanken på egen fordel og maktbegjær.

Alt i alt er Stangs forbrytelse landsforræderi av så alvorlig og spesiell art og så farlig at lovens strengeste straff må komme til anvendelse. De dissenterende finner det derfor å være sin plikt å stemme for dødsstraff for Stang.

— Den første streik i Spania siden Franco overtok makten er blitt bilagt etter tre dager. Det var 4000 tekstilarbeidere i Manresa som streiket på grunn av de utilstrekkelige matrasjoner.

— Admiral Towers er blitt utnevnt til ny sjef for den amerikanske Stillehavslåte.